

2. Muslimské bratrstvo v Sýrii

Jaroslav Bureš

Vznik Muslimského bratrstva a zapojení do politického systému země (1940–1963)

Na rozdíl od egyptských Muslimských bratrů nemá jejich syrská odnož tak slavnou minulost, a to i přesto, že jejich asociace vznikla již na přelomu 30. a 40. let, tedy nedlouho po vzniku egyptské mateřské frakce. Do čela postavili syrští Ichwáni významnou osobnost, jakou byl Mustafá Sibá'í. Ten byl absolventem egyptského al-Azharu a zároveň i členem egyptského Muslimského bratrstva, který sjednotil po svém návratu do Sýrie všechny tamní islamistické skupiny pod jedinou zastřešující organizací – Muslimské bratrstvo. Šlo o ryze městské hnutí, jež vzniklo sloučením několika islámských společností (*džam'iját*) a které mělo silné zázemí mezi vysokoškolskými studenty. V čele syrského Muslimského bratrstva stál generální kontrolor (*al-muráqib al-'ámm*), což byla nižší vedoucí funkce, než byl egyptský muršid. Sibá'í tím chtěl vyjádřit, že syrští Ichwáni jsou podřízenou součástí širokého panislámského hnutí s centrem v Egyptě. Stejný titul vůdce používalo i jordánské Bratrstvo. Syrské a egyptské Muslimské bratrstvo bylo propojeno především ideově, aniž by existovala formální organizační či finanční závislost. Největšími konkurenty Ichwánů při soupeření o hlasy nižší městské střední třídy byli v 50. letech baasisté a komunisté. Na rozdíl od svých konkurentů se syrskému Bratrstvu podařilo postupně získat i podporu městské střední sunnitské třídy, kterou tvořili obvykle malí obchodníci,

umělci, islámští učenci a učitelé (Khatib 2011: 62). Oproti tomu hlavními stoupenci prezidenta Háfize Asada byli jak chudí venkovští sunnité, tak i někteří liberální damašští sunnité.

Byla ale také řada městských i venkovských obyvatel, kteří k Muslimskému bratrstvu přílišné sympatie nepociťovali, protože je odrazovala feudální mentalita jejich představitelů. Ichwání byli populární v řadě syrských lokalit především proto, že Asadův režim protežoval metropoli Damašek a opomíjel velká města, jakými byly Hamá či Aleppo. K tomu lze přičíst i dopady agrárních reforem a zakládání velkých státních podniků, které měly negativní dopad na tradiční textilní průmysl a agrární buržoazii z Hamá a Aleppa. Spotřební družstva zase vzala práci drobným podomním prodejcům z měst. Není náhodou, že právě tato dvě města hrála klíčovou úlohu v konfliktu mezi Muslimským bratrstvem a syrským režimem, a to především po povstání Ichwánů v roce 1980 (Khatib 2011: 63). Ve srovnání s Aleppem bylo Muslimské bratrstvo z Damašku o poznání mírnější a flexibilnější.

V roce 1949 se Muslimské bratrstvo poprvé zúčastnilo voleb v rámci koalice Islámská socialistická fronta. Na rozdíl od egyptských Muslimských bratrů začlenili syrští Ichwání ideu socialismu již ve 40. letech, ale v jejich podání se mnohem spíše podobala tradičnímu liberalismu vylepšenému o některé prvky sociálnědemokratického myšlení. Sibá'í nazval svoji knihu *lštirákíjat islám* (Socialismus islámu) a formuloval v ní pět práv: právo na život, svobodu, vzdělání, důstojnost a na majetek (Teitelbaum 2011: 222–223). Socialismus islámu byl prezentován jako třetí cesta mezi kapitalismem a socialismem. Odstranění chudoby a sociální rovnost spojoval s individuální, morální zodpovědností jednotlivce, tj. nechápal ji jako činnost státu zaměřenou na zestátnování, progresivní daně aj.

Ideologie syrských a egyptských Muslimských bratrů se poměrně lišila i ve vztahu k islámu. Obě frakce usilovaly o obrození islámu a o plošné zavedení šari'y. Egyptští Bratři tradičně obviňovali islámské učence (*ulamá'*) z al-Azharu, že nesou zodpovědnost za stagnaci islámu. Nesplnili roli obránce islámu v boji proti imperialismu. Naopak syrští Muslimští bratři spolupracovali s *ulamá'*, protože měli mimo jiné společný sociální původ. Vztahy byly natolik dobré, že klerici z řad *ulamá'* dovolili zástupcům Muslimského bratrstva, aby kázali během páteční *chutby* i v Umajjovské mešitě v Damašku. Ichwání ze Sýrie rovněž prosazovali nesektářský přístup k diverzifikované křesťanské komunitě. M. Sibá'í pokládal islám

také za nacionalistickou ideologii, která neznamena jen islám v jeho institucionalizované podobě a s jeho rituálními aspekty. Definoval ho také jako všeobjímající filozofii života, etické učení a univerzální občanskou legislativu. Zatímco egyptští Muslimští bratři měli od počátku napjaté vztahy s Násirem, tak M. Sibá'í se po sjednocení Sýrie a Egypta zcela podvolil Násirovi a oficiálně rozpustil Muslimské bratrstvo. Jeho nástupce 'Issám al-'Attár také odmítl pozdější rozbití Sjednocené arabské republiky, neúspěšného Násirova projektu. Panarabismus a panislamismus nebyly tehdy, na rozdíl od Egypta, v zásadním rozporu. Klíčový však byl i další aspekt: Ve 40. a 50. letech se Muslimské bratrstvo v Sýrii zcela vyhýbalo násilným formám boje, preferovalo zapojení do parlamentní demokracie a tolerovalo rovněž stranický pluralismus. Umírněnost vyplývala možná též ze skutečnosti, že členská základna Muslimského bratrstva byla tehdy malá (10–20 tisíc členů), takže nebudila obavy vládnoucích elit z mocenského převratu jako v Egyptě. Neexistovaly ani nějaké milice či tajné byro jako v Egyptě. Pozitivní byl i vliv súfijského učence M. al-Hamída, který změkčil jejich salafistické přístupy. I když bylo syrské Muslimské bratrstvo založeno původně jako charitativní organizace, brzy začalo vystupovat rovněž jako politické hnutí (Ziadeh 2011: 135). Např. v roce 1950 prosazovalo v parlamentu islám jako státní náboženství.

Muslimské bratrstvo po nástupu Strany arabské obrody (Baas) v roce 1963

Jak už bylo zmíněno, oporou syrského Muslimského bratrstva byla městská nižší a hlavně pak střední třída. Naopak stoupci strany Baas (*Ba'ath*) se rekrutovali z venkova či z malých měst. To již samo o sobě vytvářelo jistý druh antagonismu. Tradiční voliči Muslimského bratrstva vnímali „arabský socialismus“ jako nástroj, s jehož pomocí se neprivilegované vesnické obyvatelstvo mstilo obyvatelstvu velkých měst. Bohatí obchodníci z měst se stali kreditory a věřiteli chudých maloročníků z vesnic, což posilovalo napětí. Vedle těchto sociálních rozdílů mezi členskou základnou strany Baas a Muslimského bratrstva existovaly také klanové odlišnosti, protože baasisté pocházeli často z kmenů Churšán a Šujúch (Batatu 1982). Tyto klanové vazby hrají v některých regionech klíčovou roli až do současnosti.

V polovině 60. let uzavřeli Muslimští bratři spojení s vlivnými ulamá', kteří měli obavy z baasistického sekularismu. Postupně se v jejich rámci vytvořily dvě frakce. Mladí Ichwáni z Aleppa, které vedl 'Abd al-Fattáh al-Ghudda, byli frustrováni porážkou arabských armád v šestidenní válce s Izraelem v roce 1967 a prosazovali vojenskou konfrontaci s Asadovým režimem a občanskou neposlušnost. Po vojenské konfrontaci volali i Muslimští bratři z Hamá, vedení Marwánem Hadídem, kteří povstali proti režimu už v roce 1964 a byli poraženi. Ghudda prosazoval islámský stát a islámskou vládu. Naopak damašská a homská frakce vedená 'Isámem al-'Attárem preferovala mírnější politické metody boje (Lia 2008: 38–39). Tato frakce ztrácela postupně na síle a aktivitu přebírali mladí Ichwáni inklinující k učení Sajjida Qutba. Syrský baasistický režim byl jimi označen za tyranického, korupčního a heretického nepřítele islámu. Zvláště tzv. neobaasisté (1966–1970), kteří prosazovali tvrdý sekularismus spojený s ateismem, se jevíli Ichwánům jako vyložení nepřítelé islámu. Severní větev Muslimského bratrstva vedená Sa'ídem Hawwá reprezentovala většinu a byla napojená na mezinárodní struktury Muslimského bratrstva.

Nástup vojenského křídla strany Baas za Háfize Asada

Od roku 1966 až do současnosti dominovali syrští alawité ve vedení strany Baas armádě i státu. Rovněž Háfiz Asad, vůdce převratu z roku 1970, pocházel z alawitského kmene Matawira v rámci klanu Numajlatíja, konkrétně z vesnice Kardaha v lokalitě Džabal ansáríja. Mezi alawitskými kmeny a klany existovala rivalita, která se přenášela zpočátku také do politiky, ale Asadovi v souvislosti s potlačením sunnitského povstání Muslimského bratrstva z roku 1980 podařilo prosadit semknutost i u alawitské komunity. Značná část sunnitských islamistů je považována za nemuslimy, heretiky, polyteisty a v lepším případě za šíitskou sektu. Režim na obranu své legitimacy připomíná dobrozdání významných sunnitských kleriků ve prospěch alawitské komunity. Fatva jeruzalémského muftího al-Husajního uznala alawity jako muslimy a charismatický šíitský lídr libanonského hnutí Amal Músá Sadr ve své fatvě z roku 1974 zařadil alawity mezi hlavní větve šíitů (Jamestown Foundation 2012). Určité sektářské povědomí dané

chatrnou islámskou legitimitou režimu, pomáhalo nepochybně formovat postoj Ichwánů vůči režimu a k mobilizaci odporu jejich stoupenců. V dokumentech Muslimského bratrstva je často uváděn odpor vůči režimu jako boj věřících s heretickým režimem (Porat 2010). Baasistický režim zpočátku odmítl, na rozdíl od Násira v Egyptě, zahrnout tradiční ulamá' do státní byrokracie a snažil se naopak neutralizovat sunnitskou náboženskou elitu (Pierret 2014). Teprve od poloviny 90. let došlo k zmírnění sekulárního akcentu politiky.

Asadův režim, který se v rámci obrodného baasistického hnutí dostal v roce 1970 k moci, ukončil sedmnáctileté období nestability a osmi převratů. Armáda se vrátila na čas do kasáren a následná ekonomická liberalizace uklidnila sunnitské městské notáblly. Sunnitská většina získala podíl na vládě a rozhodování, i když si alawitská menšina uchovala dominantní postavení v armádě, bezpečnostních složkách a na silových ministerstvech.

Konflikt režimu s Muslimským bratrstvem pokračoval i nadále, což bylo dáno nespokojeností Ichwánů se společenskou marginalizací. Odmítali baasistický sekularismus a režim v čele s prezidentem nemuslimem (aláwitou) a pokládali ho za nelegitimní. Projevovali nespokojenost se sektářskou polarizací, jež byla nejpatrnější v armádě (van Dam 2011: 35). Smrt ichwánského lídra Haddáda během povstání v Hamá eskalovala napětí, násilí a terorismus. Množily se ozbrojené útoky proti alawitům a stoupencům režimu, většinou připisované Muslimskému bratrstvu. Skupina Bojující předvoj (*At-Talí'a al-muqátila*), v jejímž čele byl bývalý Ichwán 'Uqla, povraždila v červnu 1979 32 alawitských kadetů dělostřelecké akademie v Aleppu. O rok později následoval neúspěšný atentát na Asada. Ve svém prohlášení se Muslimské bratrstvo distancovalo od teroristických akcí a odsoudilo je (Abedin Mahan 2005). V odvetě bylo syrskou armádou povražděno několik stovek vězňů ve věznici poblíž Palmýry. Nespokojenost s korupcí a nepotismem byla patrná i ze strany městských notáblů, kteří kontrolovali profesní organizace a někteří z nich i sympatizovali s Muslimským bratrstvem.

V roce 1980 bylo vytvořeno protestní Národní demokratické shromáždění (*At-Tadžammu'al-watani ad-dimúkrátí*), které založili členové politických stran sdružených v prorežimní Pokrokové národní frontě, tj. komunisté, socialisté, násiristé, trockisté a maoisté. Tento proud byl v zárodku tvrdě potlačen. Poté následovalo rozpuštění vedení syndikátů a dosazení loajálního vedení složeného ze stoupenců režimu. Hlavní úder ale směřoval

proti Bojující avantgardě a Muslimskému bratrstvu v letech 1980–1982. Byl přijat zákon 49/1981, podle něhož za členství v Muslimském bratrstvu hrozil trest smrti, a který tak odsoudil Muslimské bratrstvo do ilegality. Systematické zatýkání vůdců povstalců Muslimské bratrstvo paralyzovalo. V reakci na represe vypuklo islamistické povstání v Hamá, vedené 'Adnánem 'Uqlou a Ibrahimem al-Júsfem (Bojující avantgarda), kteří vyhlásili džihád proti režimu. V jejich manifestu bylo vyzváno k vytvoření islámského státu v Sýrii. Muslimské bratrstvo sice sympatizovalo s povstáním, ale nezapojilo se do něj přímo. Existoval pouze mlhavý příslib možné pomoci od souvěrců z Jordánska a Iráku. V únoru 1982 bylo povstání brutálně potlačeno syrskou armádou, když asi 20 tisíc povstalců bylo v bojích zabito. Následovaly velmi tvrdé represe proti Muslimskému bratrstvu a jeho stoupencům, které zdemolovaly islamisty natolik, že v Sýrii přestali existovat jako reálná politická a vojenská síla. Vedení odešlo do exilu v Londýně, ale také do Turecka, Iráku, Jordánska. Třicetiletá izolace od vnitřních poměrů v Sýrii se odrazila rovněž v postavení Ichwánů během syrských událostí arabského jara.

Muslimské bratrstvo poté v roce 1982 vytvořilo v Paříži širokou Národní alianci pro osvobození Sýrie (*at-Taháluf al-watani li tahrír Súrjáj*), která vyzvala k ozbrojenému povstání za účelem svržení režimu (Hopwood 1988). Aliance sice měla příslib podpory Jordánska a Iráku, ale potřebovala vytvořit širokou koalici za účelem svržení Asada napříč politickým spektrem. Její charta neobsahovala téměř žádné zmínky o islámském státě či islamizaci společnosti, což vyvolalo silnou kritiku salafisticky a džihádisticky orientovaných členů Muslimského bratrstva. Schopný lídr (*muráqib*) Muslimského bratrstva Bajánúni se začal stylizovat do role, kterou hrál v době násirovských represí v Egyptě muršid Hudajbí. Distancoval se od násilí a začal preferovat politické metody boje. V 90. letech se upevnilo mezinárodní postavení Sýrie, protože její armáda byla součástí vítězné protisaddámovské koalice, došlo ke sblížení se zeměmi GCC a Egyptem a byla přizvána do Madridu jako klíčový segment mírového procesu na Blízkém východě. Režim si mohl dovolit gesto a začal z věznic propouštět členy Muslimského bratrstva. Zároveň přijal opatření, aby zabránil průnik islamistů do nevládních struktur a náboženských institucí. Preferoval kleriky z řad súfíjských řádů a populární imámy, kteří neměli ideální vztahy s Bratrstvem.

V roce 1996 začalo Muslimské bratrstvo tajně jednat se syrským režimem o možných podmínkách normalizace vzájemných vztahů. Ten byl sice

pro podmíněný návrat Bratrstva z exilu, ale další ústupky nechtěl akceptovat. Muslimské bratrstvo prosazovalo zrušení zákona č. 49 a legalizaci činnosti, což bylo pro režim nepřijatelné. Tehdejší lídr syrských Muslimských bratrů Bajánúní jako gesto dobré vůle přestal obviňovat alawity z hereze a uznal je za muslimy. Syrský problém se podle něho nacházel v politice, protože menšina se zmocnila státu a ovládla většinu (Abedin 2005).

„Damašské jaro“ a dekáda uvolnění

Tzv. „damašskému jaru“ předcházela smrt Háfize al-Asada v červnu 2000. Prezidentem se stal jeho syn Bašár Asad, což řada reformistů a liberálů chápala jako příležitost prosadit řadu reforem. 99 předních syrských intelektuálů připravilo petici známou jako „Prohlášení 99“ (*Baján 99*), která obsahovala požadavky:

- ukončení výjimečného stavu;
- amnestii pro politické vězně a návrat exulantů;
- právní stát a demokratické svobody.

Cílem měl být svobodný, demokratický, moderní stát, otevřený vůči vnějšímu světu, který mobilizuje duchovní i ekonomický potenciál země (Statement of 99 Syrian Intellectuals 2000). Následovaly další petice, pokojné protesty *sit-in* a diskusní fóra syrské občanské společnosti. Dlouho odkládaná „syrská perestrojka“ a „glasnost“ začala. Damašské jaro bylo zcela v režii sekulární opozice a Muslimské bratrstvo se stalo jeho pouhým pozorovatelem. Chtělo uvolnit prostor režimu, aby mohl úspěšně prosazovat reformy, které by vyhovovaly i islamistům. „Prohlášení 99“ plně odráželo reformní strategii Muslimského bratrstva, které i nadále trvalo na legalizaci svého postavení v zemi.

Režim Bašára Asada se v mnohém odlišoval od předchozích let. V 90. letech se podařilo jeho otci získat na svoji stranu bohatou špičku sunnitské obchodní buržoazie a sblížit ji s armádními špičkami. Vybuodoval si tak mocenskou základnu zahrnující různé sekty i třídy. Podařilo se mu získat sunnitský i nesunnitský venkov. Takto posílen mohl účtovat s Muslimským bratrstvem. Liberální reformy Bašára Asada sice posílily sunnitskou buržoazii, ale deficit moci nastal v jiných oblastech, protože reformy oslabily

korporativistickou strukturu společnosti, páteř baasistického režimu. Došlo k snížení role strany Baas ve společnosti, čímž byly narušeny vazby režimu na početnou členskou základnu na venkově. Nový prezident již rozhodoval bez předchozího posouzení, schválení či konzultací s regionálním vedením strany Baas. Zbavil se taktéž části přestárlé tzv. „staré gardy“ ve vládě i armádě a s ní provázané klientelistické sítě v rámci jeho boje proti korupci, což mu někteří nezapomněli a mstili se mu. Tento proces kulminoval zvláště po 10. sjezdu regionálního vedení Baasu v roce 2005. Moc se začala koncentrovat v rukách prezidenta a jeho rodinného klanu. Přesto se mu nepodařilo vytvořit pevný vnitřní mocenský kruh osob, který by mu pomohl zabezpečit politické, ekonomické a vojenské strategické priority (Zisser 2003). Období let 2000–2005 se vyznačovalo neustálými spory prezidenta s regionálním vedením Baasu kolem jmenování vlády, protože Asad preferoval mladé, nezkorumpované reformisty bez ohledu na jejich baasistickou stranickou příslušnost.

Od 80. let přestal syrský režim podporovat subvencemi zemědělskou produkci a podpora se přesunula do nezemědělského sektoru, což mělo za následek značnou migraci vesnického obyvatelstva do měst. V první dekádě 21. století se v důsledku toho zhroutil sociální systém služeb ve městech. Došlo k masové pauperizaci a růstu slumů na periferii velkých měst. Objevovaly se rozdíly v životní úrovni mezi vesnickým a městským obyvatelstvem prohlubované též odlišným demografickým vývojem v obou oblastech. Rostoucí soukromý sektor nedokázal vytvořit dostatek pracovních míst a uspokojit zvýšenou nabídku na trhu práce, v důsledku čehož veřejný sektor stagnoval. Režim odbourával dotace na pohonné hmoty a potraviny, zaváděl výběr DPH, což znamenalo další citelný úder nízkopříjmovým skupinám. Šest milionů Syřanů žilo v této dekádě pod hranicí chudoby. Vzrostly sociální rozdíly a střední třída se začala propadat (Hinnebusch – Zintl 2015). Došlo k pronikání bohatých podnikatelských elit do exekutivy a sdílení moci s dosavadními politickými elitami. Podobně jako v Egyptě hledal i syrský režim oporu v nepotistickém kapitalismu (*crony capitalism*), který byl výsledkem nesprávně provedené privatizace. Sociální kontrakt uzavřený stranou Baas v 70. letech skončil, což mělo negativní dopad na legitimitu baasistické moci.

Režim souhlasil, aby NGO, charity a náboženské řady suplovaly poskytování sociálních služeb státem, podobně jako v Egyptě. Podnikatelé loajální

B. Asadovi, kteří zbohatli v období liberalizace a ropného boomu, začali část svých zisků transferovat na účty náboženských charit a podporovat i ulamá', například coby členy šarí'atských představenstev bank. Ulamá' jim na oplátku prokazovali podporu ve volebním klání (Pierret 2013). Nastala podobná situace jako v Alžírsku koncem 80. let, kdy po nepromyšlené liberalizaci režimu Š. Bendžedída se dostala na vlně masové nespokojenosti téměř k moci Fronta islámské spásy (FIS). Revoluční vzepětí v Sýrii v roce 2011 není možné redukovat na pouhý boj proti autokracii, za svobodu a demokracii, ale nesporným mobilizačním faktorem byla celková nespokojenost obyvatelstva s ekonomickosociální politikou státu v období liberalizace (podobně jako v Egyptě a Tunisku).

Muslimské bratrstvo se nepřipojilo k „Prohlášení 99“, ale vyhlásilo příměří (*hudna*) režimu a bylo připraveno pomáhat při realizaci postupných reforem. Začalo se chovat pragmaticky, smířlivě, podobně jako jejich charismatický představitel M. Síbá'í ve 40. a 50. letech minulého století. Bašár Asad učinil několik vstřícných kroků vůči opozici jako celku: propustil část politických vězňů a povolil soukromá média. Ministerstvo kultury, které bylo tradičně vyhrazeno sekulárně smýšlejícímu ministrovi, bylo poprvé svěřeno konzervativnímu sunnitovi Rijádovi Ni'sánovi Aghá. Prezident se rozhodl podporovat legální konzervativní islámské instituce, ulamá'a súfijské řády. Konzervativci na čele s šajchem Muhammadem Sa'ídem Ramádánem al-Bútí („levantským šajchem“) vybrali a schválili tým učenců fakulty šarí'y Damašské univerzity, kteří připravili návrh zákona o osobním statusu vycházejícího ze šarí'y. Al-Butí získal důvěru baasistického vedení tím, že veřejně odsoudil teroristické akce Muslimského bratrstva v roce 1979. Byl odpůrcem nejen marxismu, sekularismu, ale i politického islámu a násilí a označil protesty arabského jara v Sýrii za nelegitimní a za „sionistický komplot“ (Pierret 2013). Výměnou za jeho věrnost obdržel od Bašára Asada post v nově vzniklé Unii syrských ulamá', souhlas se zavřením damašského kasina a s vytvořením státního, islámského satelitního kanálu. Byl také ideovým oponentem Muslimského bratrstva. Po tři desetiletí obhajoval legitimitu vlády Asadovy dynastie a stal se osobním přítelem a poradcem Háfize Asada. V roce 2013 byl zavražděn vzbouřenci-radikály z organizace Džabhat an-Nusra. Dalším oblíbencem režimu byl muftí šajch Ahmad Kuftaru, jehož zvolení prosadila strana Baas. Zemřel v roce 2004 a po jeho smrti byl poprvé jmenován přímo prezidentem (dříve volen Nejvyšší radou

pro fatvy) nový muftí Ahmad Hassún, který legitimizoval druhou volbu Bašára Asada prezidentem. Tvrdil, že byla provedena aklamací (*baj'a*), tj. podobně jako byl zvolen Prorok (Ziadeh 2009). Mnoho duchovních se v rozhodujících chvílích přidalo na stranu vzbouřenců a z jejich mešit se stala centra protestu (např. Usáma ar-Rifá'í či Krajjím Rájih). Navázali tak na minulou éru ulamá', kteří se v 60. a 70. letech bouřili proti baasistům (Pierret 2013). Po vypuknutí povstání se odbojní klerici sdružení v Syrské unii ulamá' začali v Turecku scházet s exilovými ulamá' a čelními představiteli Muslimského bratrstva. V Sýrii chyběla islámská univerzita typu al-Azhar, která by zajistila přímé či utajené propojení islamistů na centra moci.

Muslimské bratrstvo zůstalo rozdělené mezi dvě frakce, které od poloviny 80. let soupeřily o vedení. Radikálnější pocházela z Hamá a usilovala o nekompromisní odstranění režimu Bašára Asada. Členové této frakce po masakru v Hamá utekli do Iráku, odkud usilovali o odplatu a svržení baasistického režimu silou. Tato frakce nacházela oporu v těchto lokalitách: Idríb, Der'a, Dajr az-Zúr a Lázikíja (al-Majallah 2013). V letech 1996–2010 byl v čele Muslimského bratrstva Alí Sadr ad-Dín Bajánúní, který zastupoval umírněnější platformu, která odmítala sektářské přístupy a násilí. Jejich exilovými zeměmi bylo Jordánsko a Turecko. Mluvčím se stal Zuhajr Sálem a poradcem Bajánúního Ubejda Nahás, patřící k mladší generaci.

Snahou umírněného vedení bylo sjednotit syrské opoziční skupiny bez ohledu na ideologii a celkovou orientaci. Za tímto účelem se Muslimské bratrstvo připojilo k dokumentu „Národní pakt cti“ podepsaného syrskou opozicí v srpnu 2002. V dokumentu signatáři vyzvali k nenásilné změně režimu a vytvoření moderního, právního, demokratického státu, který bude respektovat pravidla politického pluralismu, dodržovat lidská práva a opírat se o občanskou společnost. Muslimské bratrstvo se takticky přiklonilo k myšlence sekulárního státu. Byla to vstřícná reakce na proces „damašského jara“ vyhlášeného prezidentem Bašárem Asadem po jeho příchodu k moci v roce 2000, ale i reakce na úspěchy islamistů v jiných arabských zemích a Turecku. Muslimské bratrstvo nepochybně chtělo navázat i na iniciativu sekulárních reformátorů hnutí *Baján 99* a využít vzedmutou vlnu občanských aktivit pro své zájmy.

Tento proces kulminoval v roce 2004, kdy Muslimské bratrstvo přijalo politický program nazvaný „Vize skupiny Muslimského bratrstvo v Sýrii“, který je někdy uváděn pouze jako „Politický projekt pro budoucí Sýrii“ (A Vision

of the Muslim Brotherhood Group 2004). Rozsáhlý dokument působí navenek, jako by měl být zaměřen i na překonání sporů uvnitř Muslimského bratrstva a legitimizaci reformních kroků před kritiky z vlastních řad. Každý důležitý reformní krok byl obhajován citáty z Koránu a hadísů. Program odrážel též renesanci islámské identity, která nastala v době „damašského jara“, kdy B. Asad definitivně ukončil radikální sekulární politiku. Přeplněné mešity a dobrovolné zahalování žen se staly neodmyslitelným rysem této dekády modernizace a reformem. Také vysvětloval význam tezí o pokrokovém, moderním islámu opírajícím se o některé principy, jako je tolerance a vzájemná koexistence, respektování kulturněnáboženské diverzity, rovnost před zákonem, odmítnutí násilí, odmítnutí diktatury a systému jedné vládnoucí strany, prioritou národní jednoty a zájmů, Sýrie jako součást arabsko-islámské civilizace a odmítnutí vládního i nevládního terorismu ve všech podobách. Nicméně zde chyběla sebekritika za teroristické období svých dějin v letech 1979–1982. Muslimské bratrstvo se nevzdalo islámského fundamentalismu a v dokumentu je opět připomínána šarí'a jako hlavní zdroj legislativy. Přílišným zdůrazňováním islámsko-arabské identity i homogennosti členské základny složené téměř výlučně ze sunnitů tento program příliš neuklidnil 35 % nesunnitské, zčásti nearabské populace.

Přesto četné politické subjekty přijaly s uspokojením nový reformní postoj Muslimského bratrstva. Výbor na obnovu občanské společnosti v Sýrii vydal v lednu 2005 prohlášení, v němž uvítal tyto změny v postojích a uznal Muslimské bratrstvo za součást národního společenství. Muslimské bratrstvo dokonce bylo pozváno, aby jeho představitel vystoupil na Fóru Džamála Attásího, jediné syrské občanské platformy povolené po roce 2000. Režim v reakci na tuto událost zakázal činnost Fóra a několik jeho aktivistů bylo zatčeno policií (Zisser 2007: 82–83). Tím dal jednoznačně najevo, že aktivizaci Muslimského bratrstva v Sýrii nemíní tolerovat.

V roce 2005 se vytvořily příhodné podmínky pro větší sepětí a aktivitu demokratické syrské opozice, což bylo dáno úsilím USA o demokratizaci autoritativních arabských režimů a především krizí v libanonsko-syrských vztazích po zavraždění premiéra Harírího, což oslabilo syrský režim a jeho mezinárodní postavení. Damašská deklarace (*I'lán Dimašq*) byla vyhlášena v říjnu 2005. Sice definovala islám jako ideologii většinové společnosti a mimořádnou součást života národa a lidí, ale vyzvala taktéž k vytvoření národního demokratického režimu a k podpoře politického pluralismu.